

VEIÐIMALASTOFNUN
VESTURLANDSDEILD

FISKIRANNSÓKNIR Í VALSHAMARSA

1. INGIANGUR

Áð heildni jarðeigenda við Valshamarsá á Skógarströnd voru fiskirannsóknir gerðar í áttíð 14. júlí 1986. Helstu markmið rannsókna voru að athuga ána með tilliti til lífsskiptyróa fyrir lax og ráðgjöf um laxarétt í ánni í kjölfar rannsókna. Áin hefur ekki verið rannsökuð áður og var því um frumrannsókn að ræða.

2. VALSHAMARSA

Valshamarsá er lítil drösk og er að mestu upprunnin á láglendi í 100-200 m hæð yfir sjó. Áin er talin fiskgeng u.p.b. 3 km að svokallaðri Gá á milli gamla brúarstöðs á Ánni (Mynd 1). Vatnshammur ánnar hefur ekki verið mælt, en áin er lítil og í þurrástandi er hún mjög vasshlítill.

VALSHAMARSA

Fiskirannsóknir

Fiskirétt hefur árið 1986 og t.d. var 8000 sumariðum seiðum sleppt. Árið 1985 á öfuskengun hluta og 1983 var 1000 aldursgöngum sleppt. Seiðum af stofni árinna hefur ekki verið sleppt í ána.

3. ÁMFERÐIR

SIGURÐUR MÁR EINARSSON

Áin var athuguð frá Gá fram að svokalluðu Seilandi og botngæð og straumlag árinna mælt, en þessir ávar þattir segja mikið til um uppeldis- og hrygningsarskiptyró fyrir lax. Seiðin velja sér þannig búsvæði eftir aldrá. Á fínderðum botni þrífast minni seiðir vel, en þau flytja sig hina vegar á grýttari botni er þau stækka. Álmenn áð eru grýtt brot því besta uppeldisáæveðin þar sem mesta skjólið og fæðan er fyrir handi.

Hitastig og rafleiddi var mælt og mælikvarði á styrkleika þrífingargrófur mælikvarði á frjósemi.

Einnig voru seiðarannsóknir gerðar með rafmagnsveiðum en með tæmdarsamvinnu, seiðapóttleiki var reiknaður með því að fækkast á stömi rafveisluhlutf.

Heildarpóttleiki var því ekki mældur, en það krefst mun tilfærslu þátta. Áð seiðir voru lengdarmældar og af hluta

VMST-V/86010
Borgarnesi, nóvember 1986

VEIÐIMALASTOFNUN

VEIÐIMÁLASTOFNUN

EINTAK BÓKASAFNS

Unnið fyrir
jarðeigendur við
Valshamarsá

FISKIRANNSÖKNIR 1 VALSHAMARSÁ

1. INNGANGUR

Að beiðni jarðeigenda við Valshamarsá á Skógarströnd voru fiskirannsóknir gerðar í ánni 14. júlí 1986. Helstu markmið rannsókna voru að athuga ána með tilliti til lífsskilyrða fyrir lax og ráðgjöf um laxarækt í ánni í kjölfar rannsókna. Áin hefur ekki verið rannsökuð áður og var því um frumrannsókn að ræða.

2. UMHVERFI

Valshamarsá er lítil dragá sem er að mestu upprunnin á láglendi í 100-200 m hæð yfir sjó. Áin er talin fiskgeng u.p.b. 3 km að svokallaðri Gjá út við gamla brúarstæðið á ánni (Mynd 1). Vatnsmagn árinna hefur ekki verið mælt, en áin er lítil og í þurrkum getur hún orðið mjög vatnslítill.

Fiskirækt hefur nokkuð verið stunduð og t.d. var 8000 sumaröldum seiðum sleppt í ána 1982 á ófiskgengan hluta og 1983 var 1000 niðurgönguseiðum sleppt. Seiðum af stofni árinna hefur ekki verið sleppt í ána.

3. AÐFERÐIR

Áin var athuguð frá ósi fram að svokölluðu Sellandi og botngerð og straumlag árinna metið, en þessir tveir þættir segja mikið til um uppeldis- og hrygningarskilyrði fyrir lax. Seiðin velja sér þannig búsvæði eftir stærð. Á fingerðum botni þrífast minni seiði vel, en þau flytja sig hins vegar á grýttari botn er þau stækka. Almennt séð eru grýtt brot því bestu uppeldissvæðin þar sem mesta skjólið og fæðan er fyrir hendi.

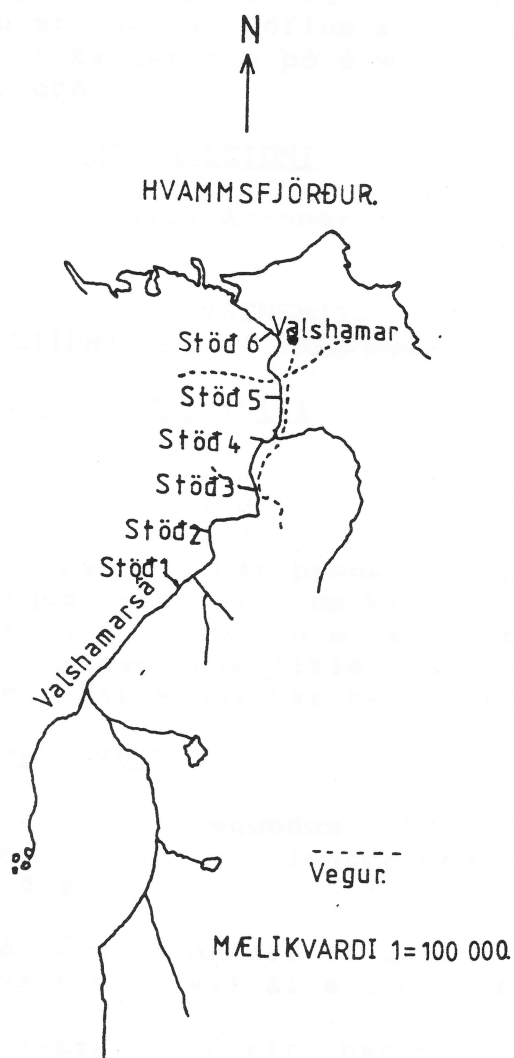
Hitastig og rafleiðni var einnig mælt. Rafleiðni er grófur mælikvarði á styrkleika næringarjóna í árvatninu og er því grófur mælikvarði á frjósemi árinna.

Einnig voru seiðarannsóknir gerðar á 6 stöðum í ánni (Mynd 1) með rafmagnsveiðum en með þeim er aflað gagna um tegundarsamsetningu, seiðapéttleika og vöxt seiða. Seiðapéttleiki var reiknaður með því að umreikna það seiðamagn sem fékkst í einni rafveiðiyfirferð á 100 m² botnflatarmáli. Heildarpéttleiki var því ekki mældur, en það krefst mun tímafrekari aðferða. Öll seiði voru lengdarmæld og af hluta aflans voru tekin sýni til aldursákvarðana.

MYND 1

Vatnasvæði Valshamarsár.

Staðsetning veiðistaða er sýnd með númerum.

4. NIDURSTODUR

4.1 BOTNGERÐ OG STRAUMLAG

Botngerð og straumlag árhlutans frá ós að Gjánni er víðast eins og best verður á kosið hvað uppeldis- og hrygningarskilyrði fyrir lax varðar. Þar er þó undanskilinn sá kafli þar sem áin fellur í gljúfrinu. Áin er öll smágrýtt til stórgrytt og hefur að þessu leyti kjörskilyrði fyrir laxaseiði.

Árhlutinn fyrir ofan Gjá var ekki athugaður nema að hluta til. Botn er þar á köflum mun fingerðari en fyrir neðan Gjá, en góðir kaflar eru þó á milli. Hrygningarskilyrði eru víðast hvar góð.

4.2 VATNSHITI OG RAFLEIÐNI

Mælingar á vatnshita árinna og rafleiðni koma fram í töflu 1.

TAFLA 1 VATNSHITI (°C) OG
RAFLEIÐNI (μs) Í VALSHAMARSA 14. JULÍ 1986

<u>Stöð</u>	<u>Tími</u>	<u>Vatnshiti</u>	<u>Rafleiðni</u>	<u>H25</u>
3	15 ⁴⁰	11.6	51.3	66
1	16 ⁴⁰	11.0	56.0	74

Vatnshiti árinna var hár þennan daginn. Ekkert verður af þessum mælingum sagt til um hitafar árinna en líklega er áin fremur hlý, þar sem hún er að mestu upprunnin á láglendi og einnig er vatnsmagnið lítið, þannig að áin hlýnar líklega vel á sumrin. Rafleiðni var há og frjósemi líklegast góð.

4.3 SEIDARANNSÖKNIR

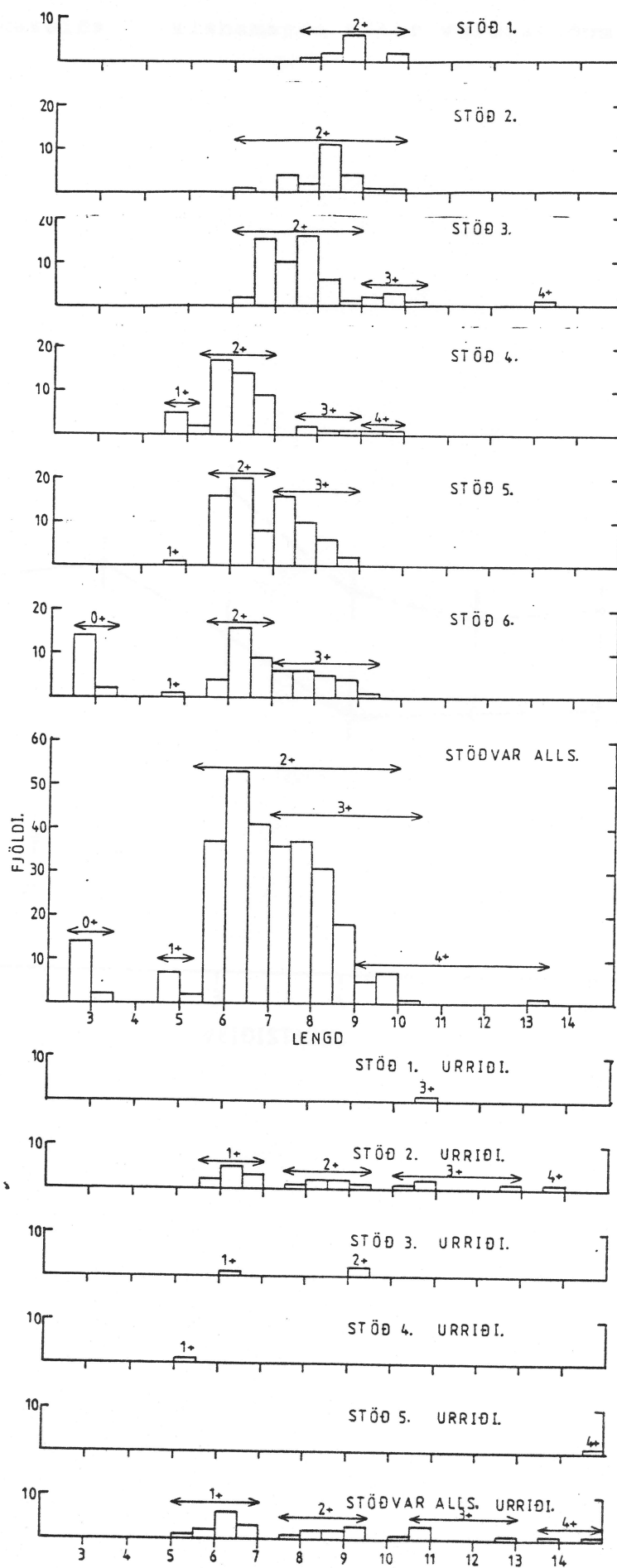
Seiðapéttleiki eftir tegundum og veiðistöðum er sýndur í töflu 2 og einnig er lengdardreifing og aldur seiðanna sýndur á mynd 2.

Lax og urriði eru einráðir í ánni. Engin bleikja er til staðar, en vart varð við ál á stöð 6 fyrir neðan Valshamar.

Péttleiki laxaseiða fyrir neðan Gjá var nokkuð svipaður milli stöðva og mældist milli 12-18.8 seiði per. 100 m². Klak (vorgömul seiði) fannst aðeins á neðstu stöðinni (stöð 6). Þetta er þó alls ekki marktækt og segir ekkert til um afkomu þessa árgangs, þar sem veitt var snemma sumars og seiðin tiltölulega nýkomin upp úr mölinni. Eins árs seiði (árgangur 1985) fundust í mjög litlu magni og verður að álykta að þessi árgangur sé veikur. Hrygning árið 1984 virðist því hafa verið lítil eða misfarist af einhverjum ástæðum. Tveggja ára seiði (árgangur 1984) voru alls staðar í mjög miklu magni og er sá árgangur mjög sterkur og ætti að

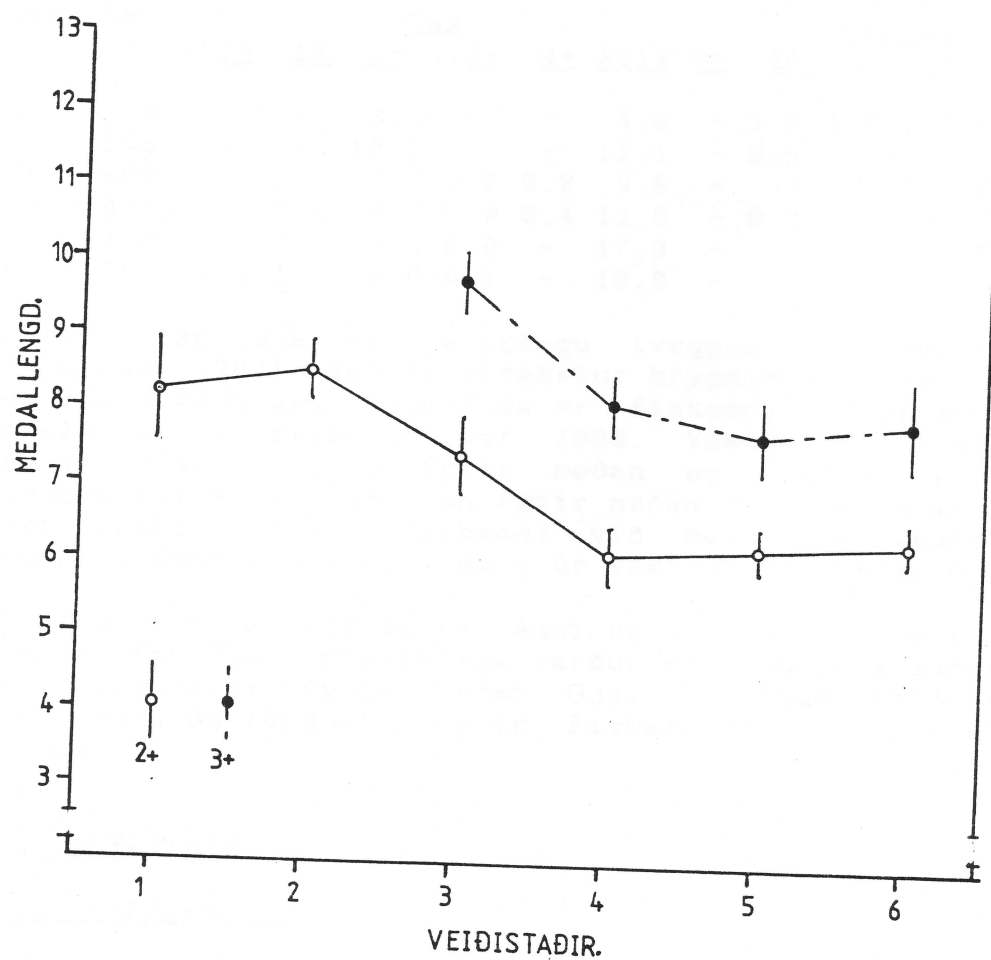
MYND 2

Lengdardreifing og aldur laxfiskaseiða í Valshamarsá
14. júlí 1986

MYND 3

Vöxtur laxaseiða í Valshamarsá eftir veiðistöðum.

skila sér vel í ánni sem kynþroska lax er þar að kemur. Þriggja ára seiði (árgangur 1983) voru einnig í nokkru magni einkum á neðstu stöðinni. Ofar í ánni varð minna vart við hann og gæti það verið að þau hafi verið farin úr ánni, en vöxtur er betri er ofar dregur (Mynd 3).

TAFLA 2

ÞETTLEIKI LAXFISKASEIDA
(FJÖLDI Í EINNI YFIRFERÐ/100 M²) EFTIR
VEIDISTÖÐUM Í VALSHAMARSA 14. JULÍ 1986

Stöð	Sv. m ²	Lax						Urriði					
		0+	1+	2+	3+	4+	Alls	0+	1+	2+	3+	4+	Alls
1	304	-	-	3.6	-	-	3.6	-	3.2	2.0	1.3	0.3	6.8
2	198	-	-	12.1	-	-	12.1	-	0.5	1.0	-	-	1.5
3	600	-	-	8.3	1.0	0.2	9.5	-	-	-	0.2	0.2	0.4
4	442	-	1.4	9.3	0.9	0.4	12.0	-	0.2	-	-	-	0.2
5	400	-	0.3	11.0	6.0	-	17.3	-	-	-	-	0.2	0.2
6	363	4.4	0.3	8.0	6.1	-	18.8	-	-	-	-	-	0.0

Fyrir ofan gjá eru eingöngu tveggja ára seiði í ánni (árgangur 1984) sem er afrakstur hrygningar árið 1983. Því er ljóst að Gjáin svonefnda er fiskgeng og þá sennilega í miklu vatni eins og var 1983. Vöxtur seiðanna er betri fyrir ofan Gjá en fyrir neðan og framleiðir sá hluti gönguseiði á 3 árum, en fyrir neðan eru seiðin mest 4 ára. Gæti þetta staðið í sambandi við meiri seiðapöttleika er neðar dregur sem gæti dregið úr vexti fyrir neðan Gjá.

Nokkuð er um urriða í ánni og er hann einkum fjölmennur fyrir ofan Gjá. Hugsanlega verður hann undir í samkeppninni við laxaseiði fyrir neðan Gjá. Nokkuð varð vart við ránurriða og fundust nokkrir fiskar sem voru að éta laxaseiði.

5. ALYKTANIR

5.1 SEIDADREIFING

Ljóst er að magn laxaseiða eykst er neðar dregur í ánni, einkum er komið er niður fyrir Gjá. Þá er athyglisvert að árgang 1985 vantar að mestu í ána. Eg tel að skýringin á þessu geti legið í vatnsmagni árinna. T.d. er líklegt að fiskur komist ekki á efra svæðið nema í miklu vatni. Einnig gætu þurrkasumur t.d. eins og 1985 valdið því að fiskur gangi stutt upp ána og hrygningar- og uppeiddissvæði ofar í ánni nýttust því ekki sem skyldi. Skilyrðislaust ætti að gera Gjána betur fiskgenga og ætti að vera hægt að gera það með litlum tilkostnaði. Einnig er heppilegt að gera miðlun í ána ef þess er nokkur kostur. Slíkt mundi hjálpa fisk að ganga fyrr og hraðar upp ána og öll áin myndi nýtast betur bæði, sem veiðiá og til seiðauppeldis.

5.2 SEIDASLEPPINGAR

Að öllu jöfnu ætti ekki að sleppa sumaröldum laxaseiðum í ána, nema ef viðkomubrestur verður, því áin er að öllu jöfnu fiskgeng. Eg tel þó rétt að heimila smáseiðasleppingar á svæðið fyrir ofan Ggjá, en þar vantar nú lítil seiði. Ef fiskur hins vegar nær að hrygna árvisst fyrir ofan Gjá þarf þess að sjálfsögðu ekki. Árlegar seiðarannsóknir væru æskilegir fyrir ofan Gjá til að fylgjast með hvernig hrygning hefur tekist meðan fiskur á erfitt með að ganga á efra svæðið. Sleppa mætti 5-6000 þúsund sumaröldum seiðum á svæðið til að gjörnýta uppeldissvæðið.

Ef eðlileg afkoma er á seiðum í ánni á ekki að beita sleppingu sumaralinna laxaseiða. Ef menn vilja fá meiri fisk í ána, er þá einnig hægt að beita sleppingu gönguseiða. Þeim á að sleppa í júní og fóðra þau í ca. 1 mánuð fyrir sleppingu. Útbúa verður sleppiþró eða sleppikví til að geyma seiðin í, en aldrei á að sleppa þeim beint.

Að lokum skal bent á að ef sleppingar eiða sér stað, er best að fá seiði af stofni árinna. Ef þess er enginn kostur er skást að fá seiði úr nálægri á, en aldrei frá öðrum landshlutum.

Veiðimálastofnun er fús til ráðgjafar um öll fiskiræktaráform sem jarðeigendur kunna að hafa í hyggju að gera í framtíðinni.